SOO KOOBIDA MAAREYNTA DEEGAANKA IYO BULSHADA

MASHRUUCA DAMAL CAFIMAD

MAAREYNTA DEEGAANKA IYO BULSHADA

SEPTEMBER 2022

1.0 Qeexidda Mashruuca

1.1. Baaxadda Mashruuca

Mashruuca Damal Cafimad ujeedkiisu waxuu yahay in sara loo qaado caafimaadka aas-aasigaa iyo iyo heerka aeddgga nafaqada ee deegaanadada Mashruucu ka hoowlgalo iyo in la xoojiyo awoodaha wakiilnimo ee wasaardda caafimaad heer federal iyo heer dowlad goboleed.

Iyadoo la tix raacaayo tiro koobidda qeeyraadka eey sameeysay GFF(Global Financing Facilities) ayaa howl wadeenada bankiga adduunka waxeey waxeey kala shaqeeyeen Doowladda Federaalka ee Soomaaliya , wazaaradda caafimaadka iyo la-hawlgalayaasha muhiimka ah in laga taageero horatabinta Xiramadda caafimaad ee aas-aasigaa – (Essential Package of Health Services-EPHS) ee deegaanadda mashruuca ka howl gali doono.

Habka Adeeg bixinta ee xirmadda Caafimaad ee aas-aasigaa ayaa si taxadar leh loo fuli doonaa si looga fogaado ku celcilinta hoowlaha eey qabtaan la hoowlgalayaasha iyo in sare loo qaado gaarista iyo u sinaanta adeegga caafimaad iyo kan nafaqo ee kooxaha aan mudnaanta la siin.

1.1.1 Ujeedooyinka horumarinta

Ujeedooyinka hrumarinta ee mashruuca waa in sare loo qaado Daboolidda adeegga caafimaad iyo kan nafaqo ee deegaanadda mashruucu ka shaqeeyn doono iyo in la xoojiyo awoodda wakiilnimo ee wazaaradda caafimaadka.

Mashruucan waxaa ka faaideeysan doono: (I) Hooyooyinka, Carruurta, Dumarka ku jira da'da dhalamada iyo dadka ku dhaqan deegaanka mashruucu ka hoowl gali doono ooyka mid yihiin, dadka eey adagtahay in la gaaro sida Barakacayaasha iyo reer miyiga. (ii) Hogaanka wazaardaha caafimaadka heer dowlad-goboleed iyo heer federal iyagoo heli doono tababaro sare iyo kaalmo xirfadeed.

1.2 Qeeybaha Mashruuca

1) Balaarinta deegamnda oow daboolaayo wajiga ee xirmada caafimaad ee ass-aasigaa
2) Horumarinta iyo xoojinta awoodda wakiilnimo ee dowladda si sare loogu qaado addeeg bixinta
3) Maareynta Mashruuca, maaraynta aqoonta iyo Barashada
4) Qeeybta ka jawaabiida xaaladda degdega ah

2.0 Ujedada maamulka Qaabdhismeedka Bulshada

Ujeedka maamulka qaabdhismeedka bulshada ayaa ah in la xaqiijiyo in hoowlaha lagu fuliyo magaca damala caafimaad diiradda saaraan halbeeg looga fogaanaayo ama lagu dhimaayo saameeynta taban intuu suuragal ah.

Meelaha eeyka dhici karto in mashruucu saameeyn taban yeesho, si waafi ah ayaa loo aqoonsa doonaa loona qiimeeyn doonaa waxaana la qaada doonaa halbeegyo lagudhimaayo saameeyntaas ayaadoo la raacaayo sharciyada Dalka Soomaaliya u yaalo iyo habraacyada bulashada ee bankiga adduunka.

Taas waxaa barbar socda dukumiintis kale ooyka mid yihiin: Habraacyada Maamulka Shaqaalaha, Qorshaha ka qeeybgalinta daneeyayaasha, qorshaha deegaanka iyo bulshada iyo sidoo kale nuqul gaara oo ka kooban qorashahooda quseeya maareeynta deeganka iyo bulshada dhamaan dukumiintiyaad ayaa si wada jir ah u hagi doona fulinta mashruuca marka la eego maaraynta khataraha dadka iyo deegaanka.

2.1 Khataraha bulshada iyo tallaabooyinka lagu yareeynayo

Iyadoo la tixraacayo dhoorkan Qatar ee hoos ku xusan iyo saameeynta taban, ayaa Khataraha bulsheed ee mashruucan lagu qiimeeyay kuwa la taabankaro:

i) In la Soociidda ama laga saaro dadka danyarta iyo kuwa nugul ineey mashruuca ka faaideeystaan iyo doorbidida dadka magaca iyo awoodda leh
ii) Khatarta ka iman karta xiisadda bulsheed oo korodha
iii) Khatara shaqada eey ka midka yihiin badqabka iyo caafimaadka shaqaalaha iyo gabood fallada ka dhakanka ah haweenka

2.1.1 Tallaabooyinka lagu yareeynayo kahatarah

Habab kala duwan ayaa lagu qeexay sida loo yareeyo khataraha bulsho ee iman kara, waxaa kuwaas ka mid ah:

1) Xaqiijinta in dhammaan qataraha la sheegay lagu xuso qorasha maareeynta deeganka iyo bulshada ee qandaraasla yaasha iyo la hoowlala yaasha
2) In daneeyayaasha si fir-fircoon uga lug lahaadaan mashruuca sida ku xusan Qorshaha ka qeeybgalinta daneeya-yaasha
3) In si buuxda loo hoowlgaliyo Habraaca maamulka shaqaalaha, qorshaha ku darista dadka danta yartaa iyo kuwa kuwa nugul iyo qorshaha maareeynta tacadiyada ka dhankaa dumarka
4) In uu shaqeeynayo habraaca maareeynta cabashooyinka ee mashruuca
5) Iyo inuu jiro dabagal eey sameeynayaan la hoowlagalaayasha mashruuca uqabaalisan kormeerka iyo dabagalka.

2.1.2 Habka Cabashada

Wasaaradda Caafimaadka ee Federaalka waxay mas'uul ka noqon doontaa inay xalliso dhammaan arrimaha la xiriira mashruuca iyadoo la raacayo shuruucda Dowladda Federaalka Soomaaliya iyo xeerarka Deegaanka iyo Bulshada ee Bangiga Adduunka iyadoo si cad loogu qeexayo Habka Cabashada taasoo shraxeeysaa habraacyada cabashada eey heli karaan dhammaan daneeyayyaasha mashruuca. oo ay heli karaan oo ay heli karaan dhammaan daneeyayaasha.

cabashooyinka oo dhan waxaa lagu hagaaji doonaa khabiirada arrimaha bulshada ee heer Federaal ee Soomaaliya iyo Dawladaha xubinta ka ah Dawladda Federaalka qaab taleefoon, qoraal ama iimaylka khadadka taleefanka gacanta iyo ciwaannada iimaylka ee labada heer FMS iyo DFS.

3.0 Hagyaasha Siyaasadaha iyo kuwa sharciyeed

Qeeybtaan waxeey koobeeysaa sharciayada siyaaseded iyo hagayaasha jira ee quseeya addeegga bulshada, kuwaas ooyka mid yihiin siyaasadaha bulshada, caafimaadka , waaxyaha shaqaalaha dawladda iyo habraacca maareeynta bulshada ee bankiga adduunka.

3.1 Shuruudaha Dastuuriga Ah

Qodobada soo socda ee Dastuurka KMG ah (la ansixiyay Ogosto 2012) waxay la xiriiraan arrimaha bulshada.

Qodobka 10aad. Karaamada Aadanaha

1) Karaamada Aadanaha, waa mid Alle siyaayiy qof kaste, waxeeyna aas-aas utahay dhammaan xuquuqda Bini-aadamka.
2) Sharafta aadmigu waa lama taabtaan, waana in la wada ilaaliyo
3) Awood dawladeed waa in aan loo isticmaalin sifo lid ku ah sharafta aadanaha

Qodobka 11aad. Sinnaanta

1) Dhammaan muwaadiniinta, iyada oo aan loo eegin jinsi, diin, xaalad bulsho ama dhaqaale, ra'yi siyaasadeed, qabiil, baahi gaara, shaqo, dhalasho ama lahjad waxa eey leeyihiin xuquuq iyo waajibaad siman oo sharciga hortiisa ah.
2) Takoorida waxaa loo arkaa inay dhacday haddii saameynta falku ay wax u dhimeyso ama xaddido xuquuqda qofka, xitaa haddii fuliyihu uusan ku talagelin inuu sameeyo
3) Dawladdu waa inaysan qofna ku takoorin da'da, midabka, , qabiilka, qowmiyadda, dhaqanka, lahjada, jinsiga, dhalashada, naafanimada, diinta, ra'yiga siyaasadeed, shaqada, ama hantida.

4) Dhammaan barnaamijyada gobolka, sida sharciyada, ama tallaabooyinka maamul iyo kan siyaasadda ee loo dejiyay in la gaaro sinnaan buuxda oo loo siman yahay shakhsiyaadka ama kooxaha danyarta ah, ama kuwa la ildaran Takoor ku dhacay mar hore, waa in loo arkaa mid aan takoor ahayn.

Qodobka 24aad. Xariirka Shaqaalaha

1) Qof kastaa wuxuu xaq u leeyahay inuu helo xariir shaqo oo caddaalad ah
2) Shaqaale kastaa wuxuu xaq u leeyahay inuu sameeyo oo ku biiro urur shaqaale iyo inuu ka qayb qaato hawlaha ururka shaqaalaha.
3) Urur kasta oo shaqaale ama heeyadda loo shaqeeyaha ama loo shaqeeyaha waxa uu xaq u leeyahay in uu galo gorgortan wadajir ah oo khuseeya arrimaha shaqada.
4) Dhammaan shaqaalaha, gaar ahaan haweenka, waxay leeyihiin xuquuq gaar ah oo laga ilaalinayo xadgudubka galmada, kala soocidda iyo takoorka goobta shaqada. Sharci kasta iyo dhaqan kasta oo shaqadu waa inuu u hoggaansamaa sinnaanta jinsiga ee goobta shaqada.

Qodobka 31aad Afka iyo Dhaqanka

1) Dawladdu waa ineey horumarinaysaa hiddaha iyo dhaqanka suuban ee ummadda Soomaaliyeed, iyadoo ku dadaalaysa sidii looga takhalusi lahaa caadooyinka bulshada iyo dhaqamada soo ifbaxaya ee sida xun u saameeya midnimada, ilbaxnimada iyo wanaagga bulshada.
2) Dawladdu waa inay ururisaa, ilaalisa dhoowrtaana agabka iyo goobaha taariikhiga ah ee dalka, iyadoo horumarinaysa aqoonta iyo farsamada suurtagelinaysa gudashada waajibkaas.
3) Dawladdu waa inay horumarisaa dhaqamada iyo lahjadaha maxalliga ah ee dadka laga tirada badan yahay.
4) Xuquuqda ku xusan qodobkan waa in lagu dhaqmaa si waafaqsan xuquuqda aasaasiga ah ee lagu aqoonsan yahay Dastuurkan.

Qodobka 32. Xaqa Helitaanka Xogta

1) Qof kastaa wuxuu xaq u leeyahay inuu helo macluumaadka ay dawladdu hayso.
2) Qof kastaa wuxuu xaq u leeyahay inuu helo macluumaad kasta oo uu hayo qof kale kaas oo looga baahan yahay ku-dhaqanka ama ilaalinta xuquuq kasta oo kale.
3) Baarlamaanka Federaalku waa in uu soo saaraa sharci lagu xaqiijinayo xaqa helitaanka macluumaadka.

Qodobka 50aad.

Mabaadi'da Federaalka ee Jamhuuriyadda Federaalka Soomaaliya

Heerarka dowladeed ee kala duwan iyo dhammaan xariieada dhexdooda iyo gudashada waajibaadkooda sharciyeed iyo awoodaha kale, waa in ay ilaaliyaan mabaadi'da federaalka, kuwaas oo kala ah:

a) Heer kasta oo dowladeed waa inuu helaa kalsoonida iyo taageerada shacabka
b) Awoodda waxaa la siiyaa heerka dawladnimo oo ay u badan tahay in si waxtar leh loogu dhaqmo.
c) Jiritaanka iyo joogtaynta xiriirka iskaashi iyo is-taageerida ka dhexeeya dowladdaha xubnaha ka ah dowladda federaalka, iyo dowladdaha xubnaha ka ah dowladda federaalka iyo dowladda federaalka iyadoo la tixraacayo midnimo qaran.
d) Qayb kasta oo ka mid ah Jamhuuriyadda Federaalka Soomaaliya waxay heli doontaa adeegyo heerar isku mid ah iyo taageero heer la mid ah oo ka timaada dawladda Federaalka.
e) Si cadaaladda loo qeeybsado qeeyraadka
f) Wada hadal iyo dib u heshiisiin lagu xaliyo khilaafaadka

Qodobka 111aad. Xafiiska Gardoonka Dadweynaha

a) Xubin ka tirsan Golaha Wasiirada, Baarlamaanka Federaalka ama cid kale ma faragelin karto shaqada xafiiska Gardoonka Dadweynaha.
b) Waax kasta oo ka tirsan Dawladdu waa in ay kala shaqeysaa xafiiska Gardoonka Dadweynaha iyadoo la tixgalinayo baahida loo qabo ilaalinta madax-bannaanideeda, daacadnimadeeda iyo adeeg-bixinteeda waxtarka leh.

5. Xafiiska Gardoonka Dadweeynaha waa inuu:

a) In la baaro cabashooyinka la xiriira eedeymaha ama xadgudubyada tooska ah ee ka dhanka ah xuquuqda iyo xorriyadaha aasaasiga ah, ku takri-falka awoodda, dhaqan-xumada, naxariis-darrada, anshax-xumada ama ixtiraam-darrada uu ku hayo qofka ku nool Soomaaliya sarkaal ka shaqeeya heerarka kala duwan ee dawladda, dhaqan aan cadaalad ahayn oo muuqda, ama u dhaqmo si musuq-maasuq ah, ama dhaqan sarkaal uu bulsho dimuqraadi ah u arko sharci-darro ama loo arko xumaan ama cadaalad-darro.
b) In la baadho cabashooyinka la xidhiidha hawlaha Hay'adda Shaqaalaha Dawladda, Hay'adaha Maamulka ee dawladda, Difaaca iyo Booliska cid kasta oo cabashadaasi la xidhiidha, iyadoo aan si siman loo waafajin adeegyadaas ama shaqaaleysiinta caddaaladda ah ee dhammaan dadka adeegyadaas ka mid ah ama in si cadaalad ah loo maamulo adeegyadaas.
c) Qaado tillaabooyinka ku habboon ee ay dadweynuhu ku baaqayaan, si loo saxo ama loo beddelo waxyaabaha lagu sheegay faqradaha hore iyada oo loo marayo hab caddaalad ah, oo habboon, oo ay ku jiraan, laakiin aan ku xaddidnayn:
    i) Wada-tashi iyo naf-hurid dhexmarta dadka ay khusayso
    ii) Ka warbixinta cabashooyinka iyo arrimaha loo soo bandhigay Gardoonka Dadweynaha, una gudbiyo madaxa dembiilaha.
    iii) In loo gudbiyo xeer ilaaliyaha guud ee qaranka

iv) In arrinta la horgeeyo maxkamad mamnuucaysa dhaqan-xumada uu sarkaalku sameeyo.

Qodobka 111H. Guddiga Amniga Qaranka

1) Guddiga Amniga Qaranka waxaa lagu dhisayaa sharciga federaalka. Guddiga Amniga Qaranka waa inuu noqdaa mid madax-bannaan, wuxuuna ka kooban yahay khubaro xagga amniga ah oo ka kala socda dhammaan waaxyaha
2) Xilka Guddiga Amniga Qaranka wuxuu noqonayaa:

(a) In la barto lana sameeyo hannaan amni oo isku dhafan si wax looga qabto baahiyaha hadda jira iyo kuwa mustaqbalka ee Soomaaliya iyadoo dib uegiis iyo ansaxin ku sameey doono Baarlamaanka Federaalka.

(b) Soo bandhig hindise lagu hubinayo in amniga aadanaha mudnaanta la siiyo laguna daro hindisaha amniga qaranka.

c) Sameeynta qaab-dhismeedka ay dadweynuhu ku bixin karaan kormeer iyo la socodka kharashaadka amniga la xiriira.

d) In wax laga qabto xadgudubyada ay geystaan shaqaalaha ammaanku.

3. 1SHARCIYADA IYO SIYAASADAHA QAYBTA CAAFIMAADKA

Siyaasadda Caafimaadka Qaranka Soomaaliya waxaa la ansixiyay 2014. DFS ayaa markaas samaysay nuqulkii labaad ee Qorshaha Istiraatiijiyadeed ee Qaybta Caafimaadka Qaranka (HSSP-II 2017-2021) iyada oo cutubyo ka hadlaya mid kasta oo ka mid ah FMS uu leeyahay mudnaan istiraatijiyadeed oo isku mid ah.
Istaraatiijiyadu waxay ku salaysan tahay sagaal qeeyb oo nidaamka caafimaadka ah.

HSSP-II waxay 2021 dejisay yoolka horumarinta iyo/ama qaadashada siyaasadda waaxda caafimaadka iyo qaab-dhismeedka sharciga.

a) Xeerka Caafimaadka Dadweynaha
b) Siyaasadda Daawada- waala ansixiyay
c) Xeerka Daawada – hindise sharciyeedka waxaa loo gudbiyay baarlamaanka – isagoo sugaya in la ansixiyo.
d) Siyaasadda Caafimaadka - tii u dambaysay ee la sameeyo waxay ahayd 2014
e) Qaabdhismeedka Nidaaminta Caafimaadka: Sharciga Xirfadlayaasha Caafimaadka Qaranka waxaa saxiixay Madaxweynaha – hadda sharciga waa mid dhaqan galay
f) Istaraatiijiyada Caafimaadka Bulshada waxaa la sameeyay 2015

3.3 SHARCIYADDA IYO SIYAASADAHA SHAQAALAHA RAYIDKA

Dastuurka ku-meel-gaarka ah wuxuu siinayaa qaab-dhismeedka sharciyeed ee arrimaha shaqada. Wuxuu siiyaa "dhammaan shaqaalaha, gaar ahaan haweenka, lahaansho xuquuq gaar ah oo laga ilaaliyo xadgudubka galmada, kala soocidda iyo takoorka goobta shaqada.
Dhammaan Sharciyada iyo dhaqamada shaqada waa ineey u hoggaansamaa sinnaanta jinsiga ee goobta shaqada" (Qodobka 24-5). Xeerka shaqada ee Soomaaliya (Xeer 1 Number 65, ee la ansixiyay 1972) waa sharciga gaarka ah ee shaqada kaas oo xukuma dhammaan dhinacyada shaqada iyo xaaladaha shaqada, isagoo daboolaya heshiiska shaqada, shuruudaha, gunnada, Badqabka caafimaad ee shaqaalaha, ururada shaqaalaha iyo maamulka shaqada.

Qodobada Xeerka Shaqadu waxay khuseeyaan dhammaan loo shaqeeyaha iyo shaqaalaha ee qaybaha mashruuca.

3.4 Sharciyada Bankiga Adduunka ee Bulshada

Sharciyada Deegaanka iyo Bulshada ee Banigiga Adduunka waxaa loo dajiyay in laga fogaado, yareeyo, saamaynta xun eey reebi karaan mashaariicda horumarineed ee uu bixiyo Baanka Adduunka iyada oo loo marayo habka Maalgelinta la howl gala yaasha.

U hoggaansanaanta sharciyada bulsheed iyo kan deegaan iyo kuwa kale ee la halmaala ayaa loo baahan yahay, si loo xaqiijiyo in mashruucu u qalmo taageerada Bangiga Adduunka.
Mashruucan ayaa qaadan doona sharciyada bulshada iyo kan deegaanka ee bangiga.
Afar sharci ee queseeya Dadka ayaa hagi doonta mashruucaa Damal Cafimad:

1) Qiimaynta iyo Maareynta saameeynta Khatarta Deegaanka iyo kuwa Bulshada.
2) Shaqada iyo Xaaladaha Shaqada.
3) Caafimaadka iyo Badqabka Bulshada
4) Shaacinta macluumaadka iyo ka qeeybgalinta daneeyayyaasha.

Waxaa sheegid mudan ineey jiraan sharciya kale ee queseeya deegaanka kuwaas oo looga hadli doono Qeeybta Maareeynta deegaanka.
Hagahaan waxaa ku jira sharciya ku saabsan caafimaadka iyo badbaadada shaqaalaha iyo sidoo kale bulshooyinka, kuwaas oo khuseeya mashruucan waxaana lagu tixraaci doonaa Habraaca Maareynta Shaqada.

3.5 Xeerarka Bangiga Aduunkaee Badbaadada Deegaanka Iyo Caafimaadka

3.5.1 Qoraalka Dhaqanka Wanaagsan ee ka hadlaya Ka faa'iidaysiga Galmada iyo Xadgudubka Galmada

Xusuusiye ka hadlaya Dhaqanka Wacan diiradane lagu saraayo xadgudubyada ka dhanka ah dumarka kaas oo diirada lagu saarayao qataraha doorkaa qataraha tacadi ee laga yaabo ineey sara u qaadmaan am aka dhashaan mashaariicda uu maalgaliyo Bankiga Adduunka.
Qoraalkan Dhaqanka Wanaagsan waxa uu si gaar ah u qeexayaa aqoonsiga iyo yaraynta khatarahaas iyo saamaynta iyada oo loo marayo diyaarinta iyo hirgelinta mashruuca, lana adeegsanayo siyaado muhiimka ah oo kamidyihiin SEP, GM iyo LMP.

3.5.2 Tilmaamaha Bangiga Adduunka ee takoor la'aanta iyo naafada

Tilmaamaha Bangiga Adduunka ee takoor la'aanta iyo naafada ESF waxa ay xoojisaa ballan-qaadka Baanka ee ah in lagu aqoonsado kuwa danyarta ah iyo kuwa nugul, Shakhsiyaadka iyo kooxaha, oo ay ku jiraan Dadka Baahiyaha Gaarka la nool, iyo qiimaynta iyo ka hortagga khataraha iman kara eey ka mid yihiin saamaynta taban ee uu yeelan karo.

4.0 Macluumaadka deegaanka iyo Dhaqaalaha Bulshada

Tirada dadka ku nool Somalia ayaa la sheegaya ineey tahay 15.44 milyan sanadka 2019. Somalia waa waddan da'yar oo si xawli ah u fidaya. Koror ka dadweeynaha ayaa ah boqolkiiba saddex (3%) sannadkii.

Laga soo bilaabo dabayaaqadii 1980-meeyadii, Soomaaliya waxaa soo maray iskahorimaadyo hubeysan, rabshado iyo masiibooyin is-daba-joog ah oo dabiici ah iyo kuwo dad-samee ah, kuwaas oo sababay burbur baahsan oo dab- dheer.
Sidaas awgeed, Soomaaliya waxay ka gashay kaalinta ugu hooseysa waddamada ugu horumarsan, waana mid ka mid ah waddamada ugu saboolsan adduunka. Sanadka 2017, Soomaaliya ayaa gashay kaalinta ugu hooseysa caalamka marka la eego dhammaan cabbirada Tusaha Horumarinta Aadanaha (HDI) oo dhan 0.251 guud ahaan (ka ugu hooseeya adduunka), kaasoo caafimaadkiisu uu yahay 0.514.

4.1 WAAXDA CAAFIMAADKA SOOMAALIYA

Dalku hadda waxa uu leeyahay qaar ka mid ah tilmaamayaasha caafimaadka iyo fayo-qabka ugu hooseeya caalamka.

Colaadaha iyo nabad-gelyo-darrada oo daba-dheeraaday, oo ay usii dheertahay abaaro ba'an oo soo noqnoqday iyo fatahaado iyo cunto-yaraantii xigtay, waxeey halakeeyeen xaaladda caafimaad ee dadka, waxayna dhaawac weyn u geysteen nidaamkooda caafimaad ee jilicsan.

Abaaraha waxaa ka dhasha barakac, kuwaas oo keenay heerar aan hore loo arag oo nafaqo darro, xaalado caafimaad oo degdeg ah iyo cudurro faafa.

Guud ahaan cudurrada iyo dhimashada dalka ayaa ah kuwo aad u sarreeya, gaar ahaan haweenka iyo carruurta. Soomaaliya hadda waxay leedahay heerka dhimashada carruurta ugu badan adduunka.

Mid ka mid ah toddobadii carruur ah ayaa dhinta isaga oo aan shan sano gaarin. Hooyooyinka Soomaaliyeed waxay la kulmaan halista dhimashada hooyada lixaad ee ugu badan adduunka, iyadoo shaqaale caafimaad oo xirfad leh ay tagaan hal keliya 10kii dhallaanka ah.

Celcelis ahaan haweeneyda Soomaaliyeed waxay dhalaan 6.7 carruur ah, waana kaalinta afraad ee heerka dhalmada ugu sarreeya adduunka.

Ka faa'iidaysiga adeegga caafimaadku wuu hooseeyaa, gaar ahaan qaybta dadweynaha, waxa lagu qiyaasaa 0.23 bukaan-socod
booqashooyinka qofkiiba sanadkii iyo 0.81 isbitaal oo laga saaro boqolkii qof sanadkii (SARA, 2016).

Arrimaha dhaqan-bulsho ayaa kaalin mug leh ku leh hab-dhaqannada raadinta caafimaad iyo meeqaamka haweenka Soomaaliya.

Mas'uuliyadda go'aannada la xiriira raadinta adeeg caafimaadka, sida marka lagu daweynayo rugta caafimaadka, waxay iska leh ragga taasoo gacan ka geysata dib u dhac raadinta caafimaad.

4.2 Jinsiga iyo Sinnaanta

Kala soocidda jinsiga waxay si qoto dheer u xididaysantahay hab-dhismeedyada dhaqan-bulsheed ee Soomaalida iyadoo caqabada adag ku ah ka qaybgalka haweenka ee hababka go'aan qaadashada iyo helitaanka khayraadka. Kala duwanaanshaha jinsiga la xiriiraa ayaa weli ah arin walaac weyn laga qabo, gaar ahaan dhinacyada waxbarashada iyo caafimaadka.

Intaas waxaa dheer, in tirade gabdhaha ee waxabarsaha ka hara eey yihiin kuwo badan saba la xariira agab la'aan iyo mudnaanta waxbarashada oo wiilasha la siiyo waxaa jira heerar sare oo ka-tagista gabdhaha sababtoo ah agab la'aan iyo mudnaanta waxbarashada wiilasha.

4.3 Shaqaaleeysiinta Haweenka Shaqaalaha Caafimaadka

Qorista xirfadlayaasha caafimaadka waxaa saameyn ku yeelan kara qaraabo-kiil, qabiileysi iyo qof jeclaysi, taasoo horseedaysa shaqaaleysiinta xirfadlayaal caafimaad oo aan u qalmin khatar gelinaya nolosha dadka iyo bulshada.

Intaa waxaa dheer, shaqaalaha caafimaadkanee dumarka waxaa laga yaabaa in laga saaro shaqada, sababo la xariira sababtoo ah jinsiga iyo dhaqanka ay aaminsan yihiin ee ku saabsan bixiyayaasha caafimaadka dumarka.

4.4 Caado Dhaqameed iyo Bixinta Daryeelka Caafimaadka

Ka faa'iidaysiga adeegga caafimaadku wuu hooseeyaa, gaar ahaan qaybta dadweynaha, oo lagu qiyaasay 0.23 booqasho bukaan-socod qofkiiba sannadkii iyo 0.81 isbitaal oo laga saaro boqol qof sannadkii (SARA, 2016).

Qaab dhismeedka qabiilka ayaa la aaminsan yahay in uu saameyn weyn ku leeyahay ka faa'iidaysiga adeegga, isaga oo qeexaya xarumaha ay dadku booqdaan gaar ahaan haddii ay maamulaan oo ay ka shaqeeyaan qabiil gaar ah.

Isticmaalka dawo dhaqameed iyo hab-dhaqan caafimaad raadis ah oo qoyska dhexdiisa ah iyo kuwa ka baxsan daawada rasmiga ah ayaa la rumaysan yahay inay caan ku yihiin inta badan iyadoo ay ugu wacan tahay aragtida bulshada dhexdeeda oo dawooyinka caadiga ah qaarkood ay sababaan dhalmo la'aan.

Sidoo kale, bukaanada intooda badan, gaar ahaan kuwa miyiga ayaa ka soo horjeeda isticmaalka ka-hortagga uur-qaadida iyo guud ahaan dhaqamada kala dheereynta carruurta sababo la xiriira dhaqanka iyo diinta.

4.5 Kooxaha Danyarata Ee Nugul

Kooxaha danyarta ah, sida kooxaha laga tirada badan yahay, xoolo-dhaqatada reer guuraaga ah, barakacayaasha, haweenka madax
qoysaska, iyo Naafada waxay la kulmaan caqabado bulsho iyo dhaqaale oo kala duwan si ay u helaan adeegyo caafimaad.

4.6 Ka Qaybgalinta Daneeyayaasha

xeerarka Deegaanka iyo Bulshada ee Bangiga Adduunka waxa uu u baahan yahay la tashi dadweyne joogto ah oo lala yeesho kooxaha mashruuca saameeyay iyo kuwa kale
kaas oo ku saabsan saamaynta mashruuca ee bulshada iyo deegaanka, si loo qaato talooyinkooda looguna horumariyo fulinta mashruuca.

Hagaha Bulshada iyo deegaanka ee Bankiga Adduunka waxuu u baahan yahay in la tashi joogto ah lala yeesho dadweyne ,kooxaha masruuca saameyay iyo kuwa kale.

Waxa kale oo ay sharraxaysaa baahida loo qabohelidda hab cabasho la aamini karo oo ka shaqeeysa heer kasta oo ay heli karaan dhammaan Dadka Mashruuca Saameeyey oo ay ku jiraan shakhsiyaad iyo kooxaha nugul.

Qeeybta 2aad

MAAREYNTA QAABDHISMEEDKA DEEGAANKA

1.0 Ujeedada Iyo Baaxadda Qaabdhismeedka Maareynta Deegaanka

Ujeedada EMF waa in la hubiyo in waxqabadyada lagu fuliyo mashruuca horumarinta adeegyada daryeelka caafimaadka ee Soomaaliya ay wax ka qabtaan diiradana lagu saaro tillaabooyinka looga fogaanayo laguna yareynayo saameynta deegaanka, intii suurtagal ah.

Halka kuwan aan saameeynta taban laga fogaan karin, waa in si waafi ah loo loo gartaa, loo qiimeeyaa, loona hirgeliyaa tillaabooyinka yaraynta lagama maarmaanka ah iyadoo la raacayo sharciga deegaanka Soomaalida ee jira iyo xeerarka Deegaanka iyo Bulshada ee Bangiga Adduunka.

Wasaaradda Caafimaadka ayaa laga filayaa inay diyaariso, ansixiso, oo ay shaaciso EMF-tan dhammaan caasimadaha FMS ee ka qayb galaya iyo sidoo kale Muqdisho, si loo helo talooyin qiimo leh oo Soomaalida laga helo iyo in loo kobciyo dhammaan geeddi-socodka ilaalinta deegaanka.

1.1 Shraciyada Maareeynta Qaabdhismeedka Deegaanka

Qaabdhismeedka Maaraynta Deegaanka (EMF) waxa uu caddeeyaa xeerarka ku haboon deegaanka, hababka, iyo mabaadi'da yaraynta, diyaar gareeynta heeyadaha iyo nashqadeeynta shuruucda lagu dabaqayao mashaarcida, kuwaas oo ay u badan tahay in lagu maalgeliyo mashruuca guud ee Damal Caafimaad.

1.1.1 Shuruucda Qaaskaa ee Qaabdhismeedka Maareeynta Deegaanka:

- ✓ Hubinta in Mashruuca loo fuliyo hab deegaan ahaan waara
- ✓ In la bixiyo macluumaadka ku saabsan baaxadda khataraha deegaanka ee xun iyo saamaynta la filayo inta lagu jiro qorshaynta iyo hawlgalka hawlaha.
- ✓ Si loo qeexo habka loo yareynayo iyo tallaabooyinka la socodka ee la qaadayo, iyo saamaynta kharashkooda.
- ✓ Si loo caddeeyo doorka iyo mas'uuliyadaha MoH,PCIU iyo PMT-yada kala duwan ee heerka FMS, iyo shirkadaha qaybta gaarka ah ee ka qaybqaadanaya iyo daneeyayaasha ayadoo la tix galinayo ku dadaalida deegaanka, maaraynta khatarta iyo saamaynta, iyo la socodka intaba.
- ✓ In la siiyo siiyo kooxda fulinta mashruuca nidaamka qiimeeynta deegaanka iyo hababka maaraynta khatarta kuwaas oo awood u siinaya inay aqoonsadaan, qiimeeyaan oo ay yareeyaan saamaynta deegaanka ee suurtogalka ah ee ka dhahsha hoowlaha hawlaha mashruuca, oo ay ku jirto diyaarinta goob-gaar u ah Qorshayaasha Maareynta Deegaanka iyo Bulshada (ESMPs)

1.1.2 Maabaa-Diida Maareynta Qaabdhismeedka Deegaanka

Ujeedada maareeynta qaab-dhismeedka deegaanka waa in la hubiyo in hawlaha lagu fuliyay mashruuca horumarinta adeegyada daryeelka caafimaadka ee Soomaaliya in diiradda lagu saaro laguna aqoonsado intii suura-gal ah sidii loo yareen lahaay loogana fogaan lahaay saameeynta taban ee deegaanka.
Meelaha eey adagtahay in la xakameeyo qataraha deegaan ee mashruuca geeysan karo, waa in sameeynta la qeexaa la qiimeeyaa , lana hirgeliyaa hal-beegyadii looga hortagi lahaay , iyadoo la tixraacaayo shuruucda deegaan ee Somalia iyo kuwa Bankiga Adduunka.

Sharciyada Maareynta Qaabdhismeedka Deegaanka

Qaabdhismeedka Maaraynta Deegaanka (EMF) waxa uu caddeeyaa xeerarka ku haboon deegaanka, hababka, iyo mabaadi'da yaraynta qataraha wajaha deegaanka, isku xirka heetadaha iyo qaabaynta shuruudaha caafimaad ee lagu dabaqayo mashaariicda ka farcama masruuca damal caafimaad, kuwaas oo ay u badan tahay in laga maalgeliyo mashruuca guud ee Dammal caafimaad.

Ujeedooyinka Maareeynta Qaab dhismeedka Deegaanka

- ✓ Hubinta in Mashaariicda loo fuliyo hab deegaanka aan wax udhimin oo waara
- ✓ In la bixiyo macluumaadka ku saabsan baaxadda khataraha deegaanka ee xun iyo saamaynta la filayo inta lagu jiro qorshaynta iyo hawlgalka hawlaha.
- ✓
- ✓ In la qeexo habka loo maareeyo yaraynta iyo la socodka tallaabooyinka la qaadayo, iyo saamaynta kharashkooda.
- ✓ In la caddeeyo doorka iyo mas'uuliyadaha MoH, PCIU iyo PMT-yada kala duwan ee heerka FMS, iyo shirkadaha gaarka ah ee ka qaybqaadanaya iyo daneeyayaasha kale ee la xiriira ku dadaalida deegaanka, maaraynta khatarta iyo saamaynta, iyo la socodkooda.
- ✓ Si loo siiyo kooxda fulinta mashruuca nidaamka baarista deegaanka iyo habraacyada maaraynta khatarta kuwaas oo awood u siinaya inay aqoonsadaan, qiimeeyaan oo ay yareeyaan saamaynta deegaanka ee suurtogalka ah ee hawlaha mashruuca.

Mabaadiid-da maareeynta qaab dhismeedka deegaanka

Maareeynta Qaabdhismeedka Deegaanka-t waxay ku hagi doontaa PCIU ee Wasaaradda Caafimaadka Federaalka ee Jamhuuriyadda Soomaaliya si ay u hirgeliso mashruuca si waafaqsan qaab-dhismeedka guud ee deegaanka iyo bulshada ee Bangiga Adduunka iyo heerarka maamulka deegaanka ee dawladda Soomaaliya, oo ay ku jirto siyaasadda deegaanka ee qaranka ee dhawaan la horumariyay.

Siyaasadda, Sharciyadda iyo Qaab-dhismeedka Heeyadaha

Qaybtani waxa ay sharraxaysaa siyaasadda jirta, qaab-dhismeedka sharci-dejinta iyo hay'adaha kuwaas oo muhiim u noqon doona in la tixgeliyo qaabaynta, hirgelinta, la socodka iyo qiimaynta ee horumarinta adeegyada daryeelka caafimaadka ee Soomaaliya.

Sharciyada Qaran ee Somalia, Siyaasadda iyo Xeerarka

Qalabka sharci ee muhiimka ah ee lagu maareeyo arrimaha deegaanka ee Soomaaliya waa Dastuurka, gaar ahaan qodobka 25 (“Deegaanka”), Qodobka 27 (“Dhaqaalaha iyo Xuquuqaha Bulshada”), Qodobka 29aad (“Carruurta”), Qodobka 43aad (“Dhul”). , Qodobka 44 ("Khayraadka Dabiiciga ah"), Qodobka 45 ("Deegaanka") iyo Qodobka 52 ("Xiriirka Iskaashatooyinka ee ka dhexeeya Dawladaha Kala Duwan ee Dawladaha Xubnaha ka ah Federaalka").

Qodobka 52-aad ee Dastuurka ayaa dejinaya qaab-dhismeedka wada-shaqeyneed ee ka dhexeeya xarunta (XFS) iyo darafyada (DGS), wuxuuna si cad u qeexayaa in waaxda

caafimaadku ay tahay arrin ku saabsan iskaashiga labada dhinac. Qodobka 27-aad ee Dastuurka KMG ah ee Soomaaliya ayaa dhigaya in “qof kasta [Soomaali ah] uu xaq u leeyahay in uu helo daryeel caafimaad, qofna looma diidi karo sabab kasta oo ay ku jirto awood dhaqaale oo degdeg ah” (Qodobka 27, faqradiisa 2).

Qodobka 25-aad ee Dastuurka ayaa dhigaya “[qof kasta oo Soomaali ah] wuxuu xaq u leeyahay inuu helo deegaan aan waxyeello u geysan caafimaadkiisa iyo fayo-qabkiisa, lagana ilaaliyo wasakhda iyo waxyaabaha waxyeelada leh. Qodabkan waxuu sidoo kale cadeeynayaa in "[qof kasta oo Soomaali ah] uu xaq u leeyahay inuu qayb ku yeesho kheyraadka dabiiciga ah ee dalka, iyadoo laga ilaalinayo ka faa'iidaysiga xad-dhaafka ah ee waxyeellada leh ee khayraadkaas dabiiciga ah."

Qodobka 45aad (Cutubka 3 – “Dhul, Hanti iyo Deegaan”) waxa uu ku boorinayaa “dhammaan dadka ku nool Soomaaliya” in ay “ka qayb qaataan horumarinta, fulinta, maamulka, ilaalinta iyo dhowridda kheyraadka dabiiciga ah iyo deegaanka.”

Mashruucan ayaa looga baahan yahay inuu buuxiyo shuruucda waaxda caafimaadka Soomaaliya, iyo sidoo kale nidaamyada maaraynta deegaanka ee ka jira dalka, oo ay ku jirto siyaasadda deegaanka qaranka (oo uu dhowaan daabacay Xafiiska Ra'iisul Wasaaraha).
iyo Xeerarka Qiimaynta Deegaanka iyo Saamaynta Bulshada ee dhawaan la sameeyay ee 2021.

Dowladda Federaalka Soomaaliya ayaa diyaarisay qorshaha labaad ee Istiraatiijiyadeed ee Waaxda Caafimaadka.

Qorshaha istiraatijiyadeed ee Qaybta Caafimaadku waxa uu ku salaysan yahay Qorshaha Horumarinta Qaranka, waxana uu raacaa yoolal iyo yoolal isku mid ah, waxana uu bixiyaa fasiraad ballaadhan oo ku saabsan tallaabooyinka loo baahan yahay in la qaado.

Intaa waxaa dheer, Siyaasadda Dawooyinka Qaranka Soomaaliyeed ayaa la sameeyay, lana ansixiyay sanadkii 2014.

Qorshaha Guud ee Silsiladda Daawada ee Soomaaliya ayaa la soo gebagebeeyey 2015-kii, halka Hay’adda Nidaaminta Dawooyinka la asaasay 2016-kii.

Mashruucan ayaa sidoo kale loo qaabeeyey si uu u buuxiyo shuruudaha Istaraatiijiyadda Iskaashiga Dalka ee Soomaaliya iyo WHO.

Gaar ahaan, waxqabadyada mashruucu waxay gacan ka geysan doonaan gaaritaanka:

- Mudnaanta Istaraatiijiyadeed 1 ("Cudurrada la isqaadsiiyo"): iyada oo la fulinayo hawlo yareynaya culayska cudurrada faafa, iyo habka caafimaadka carruurta. adeegyada (talaalada caadiga ah, kaabitaanka nafaqeeyayaalka yar yar) ee loo qorsheeyay mashruuca.

- Mudnaanta Istaraatiijiga ah 2 ("Cudurrada Aan Faafin"): tan waxaa lagu gaari doonaa maalgelin qorshaysan oo lagu sameeyo daryeelka caafimaadka aasaasiga ah, aqoonta iyo hawlaha dukumeentiyada, iyo xoojinta awoodda mas'uuliyiinta Soomaaliyeed si ay uga hortagaan, ugana maareeyaan waxyaabaha halista u ah.
- Mudnaanta Istaraatiijiga ah 3 ("Caafimaadka iyada oo loo marayo koorsada nolosha"): mashruuca la soo jeediyay wuxuu diiradda saarayaa caafimaadka hooyada, dhalaanka, iyo ilmaha; Mashruucu waxa kale oo uu soo jeediyay in la xoojiyo isuduwidda ka-qaybgalayaasha FMS-yada iyo la-hawlgalayaasha horumarinta ee caafimaadka hooyada, dhallaanka, iyo dhallaanka.
- Mudnaanta Istaraatiijiga ah 4 ("Nidaamka Caafimaadka iyo Adeegyada Daryeelka Caafimaadka ee Dadku udub-dhexaadka uyahay"): Mashruuca la soo jeediyay wuxuu diiradda saarayaa xoojinta nidaamyada caafimaad ee daciifka ah ee jira iyadoo la gelinayo farsamo (shaqaale) iyo sidoo kale qaab-dhismeedka siyaasadda iyo sharciyeynta si loo hubiyo fayoobi balaaran ee shacabka Soomaaliyeed.

Qorshayaasha Horumarinta Qaranka Soomaaliya

- Qorshaha Horumarinta Qaranka ee 2017-2019 waxa lagu guulaystay Qorshaha Horumarinta Qaranka ee sagaalaad, kaas oo daboolaya muddada 2020-2024. Qorshuhu wuxuu dejinayaa saddex mudnaanood oo muhiim ah si loo horumariyo helitaanka iyo natiijooyinka caafimaadka. Kuwaas oo ah:

- Kormeerka iyo xoojinta hay'adaha, oo ay ku jiraan dejinta qaab-dhismeedka sharciga iyo kormeerka ee Wasaaradda Caafimaadka, iyo heerka hay'adaha caafimaadka ee gobolada iyo dawladda hoose.

- iyadoo diiradda la saarayo caqabadaha caafimaad ee ugu daran, oo ay ku jiraan caafimaadka hooyada iyo dhallaanka, nafaqo-xumada carruurnimada, iyo helitaan biyo nadiif ah iyo fayadhowr (guryaha iyo sidoo kale xarumaha caafimaadka).

- Iyadoo diiradda la saarayo kuwa ugu nugul, gaar ahaan muwaadiniinta reer miyiga ah ee ay weheliyaan Barakacayaasha (IDPs), iyo kuwa ku nool meelaha dhawaan la xoreeyay, eey ku yar tahay helitaanka daryeel caafimaad.

Siyaasadda Deegaanka Qaranka Soomaaliya

Golaha Wasiirada Soomaaliya, ayaa 13-kii Febraayo, 2020, waxa ay ansixiyeen Siyaasadda Qaran ee Deegaanka. Hadafka la sheegay in laga leeyahay siyaasadda deegaanku waa horumarinta caafimaadka iyo tayada nolosha dadka Soomaaliyeed.

Qaabdhismeedka Maareynta Qashinka Adag ee Soomaaliya
Magaalada Muqdisho, dowladda hoose ama maamulka G/Banaadir ayaa qashinka aruursha gaadiid kaga ka qaada qashinka magaalada.

Maareynta qashinka magaalada ayaa ka duwan tan miyiga, maadaama miyiga ay ku badan yihiin dadka marka loo eego magaalada.

Soomaaliya ma kala soocna nooca qashinka; ha ahaato mid adag, dareere ama nooc kasta oo kale; qashinka waxaa loo tixgalin doonaa sida wasakh waxaana lagu daadiyaa goobaha qashinka.

Sharciyada Iyo Xeerarka Dowladaha Federaalka ee Soomaaliya.

Puntland, Siyaasadda Deegaanka ee Qaranka (2015) waxay bixinaysaa siyaasadda guud ee hagidda ee la xiriirta maaraynta deegaanka iyo khayraadka dabiiciga ah.

Siyaasadani waxa ay ogolanaysaa in la qiyaaso xeerarka maamulka iyo siyaasadaha si meesha looga saaro cilladaha ama iswaafaqsanaan la'aanta siyaasadihii hore.

Siyaasaddu waxay kor u qaadaysaa adeegsiga aaladaha qiimaynta deegaanka ee habboon sida Qiimaynta Saamaynta Deegaanka iyo Istaraatiijiyadda Deegaanka ee Qiimaynta.

Dastuurka Puntland wuxuu qeexayaa, qodobka 96-aad, muhiimadda iyo ilaalinta deegaanka.

Siyaasadaha, sharciyada iyo xeerarka ka jira Puntland ee khuseeya hirgelinta mashruuca caafimaadka Soomaaliya waxaa ka mid ah kuwan soo socda:

- Siyaasadda Deegaanka (2014) ee ay ansixiyeen Golaha Xukuumadda iyo Baarlamaanka;
- Xeerka Maareynta Deegaanka (2016) ee ay ansixiyeen Golaha Wasiirada.
- Siyaasadda Maareynta Qashinka Puntland (2016)
- Xeerka Qiimaynta Saamaynta Deegaanka iyo Xeerka (2016) ee ay ansixiyeen Golaha Xukuumadda iyo Baarlamaanka.

- Qorshaha Istiraatiijiyadeed ee Wasaaradda Deegaanka iyo Isbedelka Cimilada (2016-2020).

Awoodda Hay'adaha Maamulka Deegaanka

Dowladda Soomaaliya ayaa isbedel ku sameysay dhismaha hay'adaha ka shaqeeya arrimaha deegaanka ee dalka. Agaasinka Deegaanka iyo Isbeddelka Cimilada ("DoECC") ayaa laga dhex sameeyay Xafiiska Ra'iisul Wasaaraha.

Agaasinka waxa loo igmaday in uu diyaariyo siyaasadaha deegaanka qaranka, qawaaniinta iyo sharciyada ay ku jiraan samaynta Heerarka Tayada Deegaanka, Qiimaynta Deegaanka (SEAs), Qiimaynta Saamaynta Deegaanka (EIAs) iyo Hantidhawrka Deegaanka (EAs), iyo kuwo kale.

Siyaasadda Deegaanka Qaran ee Soomaaliya waxaa lagu ansixiyay heer Golaha Wasiirada 13-kii Febraayo, 2020. Siyaasaddan oo noqon doonta aasaaska maaraynta waarta ee kheyraadka dabiiciga ah heer Federaal iyo heer dowlad goboleed.

Hindise-sharciyeedka Maareynta Deegaanka Qaranka ee 2020 waxaa lagu meel mariyay qaraar Golaha Wasiirada 26-kii Noofambar, 2020. Sharcigu wuxuu ka kooban yahay 18 qaybood wuxuuna leeyahay qodobbo khuseeya mashruucan.

Intaa waxaa dheer, Agaasinka Deegaanka iyo Isbeddelka Cimilada ayaa sidoo kale daabacday qabyo-qoraalka xeerarka Qiimaynta Deegaanka iyo Saamaynta Bulshada (ESIA).

Xeerarkani waxay qeexayaan habraacyada samaynta qiimaynta deegaanka ee dabeecadda ay saadaalisay Qaab-dhismeedkan Maaraynta Deegaanka

Xeeerarka Caalamiga Ah Iyo Heshiisyada Ay Soomaaliya Saxiixday Ama Ansixisay.

Waxaa jira tiro heshiisyo caalami ah oo ay Soomaaliya saxiixday ama ansixisay. Sharciyadan iyo heshiisyadan waxaa looga dan leeyahay in lagu joojiyo xaalufka deegaanka iyo wanaajinta isticmaalka joogtada ah ee kheyraadka dabiiciga ah, waxaana laga yaabaa inay ku koobnaadaan kuwo xaddidan oo khuseeya mashruuca caafimaadka Soomaaliya.

Heshiisyada caalamiga ah ee muhiimka ah ee la xiriira isticmaalka iyo maareynta kheyraadka dabiiciga ah ee Soomaaliya ay saxiixday waxaa ka mid ah:

- Axdiga Ganacsiga Caalamiga ah ee Xayawaanka Dabar-go'aya ee Duurjoogta iyo Dhirta.
- Axdiga Ilaalinta Noocyada Tahriibka ee Xayawaanka Duurjoogta
- Axdiga Gobolka ee Ilaalinta Badda Cas iyo Deegaanka Gacanka Cadmeed.

- Hab-maamuuska khuseeya iskaashiga gobolka ee La-dagaalanka Wasakhowga Saliidda iyo Walxaha kale ee waxyeellada leh ee Xaaladaha Degdegga ah.
- Axdiga Qaramada Midoobay ee Sharciga Badaha; iyo hab-maamuuska khuseeya iskaashiga la dagaalanka wasakhowga badda ee xaaladaha degdega ah ee gobolka Bariga Afrika.
- Axdiga Ilaalinta, Maareynta iyo Horumarinta Deegaanka Badda iyo Xeebta ee Gobolka Bariga Afrika (Axdiga Nairobi).
- Lixda heshiis ee Aas-aasiga ee heyada shaqaalaha adduunka.

Xeerarka Bulshada iyo Deegaanka ee Bankiga Adduunka

Xeerarka Deegaanka iyo Bulshada ee Baanka Adduunka waxa uu raadiyaa in uu ka fogaado, yareeyo saamaynta taban ee mashaariicda horumarineed ee uu maalgeliyo ku yeela karo dadka iyo deegaanka iyada oo loo marayo habka Maalgelinta Mashruuca (IPF).

U hoggaansanaanta xeerarkan ayaa looga baahan yahay iyo kuwo kale, si loo xaqiijiyo in mashruucu u qalmo taageerada Bangiga Adduunka.

Mashruuca Damal Caafimaad waxuu adeegsa doonaa tobo xeer ee daagaanka iyo bulshada:

ESS1 ("Qiimaynta iyo Maareynta Khatarta iyo saameeynta Deegaanka iyo Bulshada").

ESS2 ("Shaqada iyo Xaaladaha Shaqaalaha")

ESS3 ("Wax ku oolnimada Kheyraadka iyo Kahortagga iyo Maareynta Wasakhowga")

ESS4 ("Caafimaadka iyo Badqabka iyo Badbaadada")

ESS6 ("Ilaalinta Kala-duwanaanta noolaha iyo Maareynta Joogtada ah ee Nolosha Dabiiciga ah Khayraadka")

ESS8 ("Dhaxalka Dhaqanka")

ESS10 ("Ka Qaybqaadashada Daneeyayaasha iyo Shaacinta Macluumaadka")

Xeerarka Badbaadada Caafimaadka Deegaanka Ee Bangiga Adduunka

Kooxda Bangiga Adduunka waxay leedahay tilmaamo loogu talagalay Deegaanka, Caafimaadka iyo Badbaadada (EHS) kuwaas oo u adeega tixraaca waxtarka leh ee arrimaha guud iyo sidoo kale waxqabadyada qaybaha gaarka ah.

Mashaariicda ay maalgaliyaan Kooxda Baanka Adduunka ayaa laga filayaa inay u hoggaansamaan hab-raacan sida loogu baahan yahay siyaasadaha iyo xeerarka.

Tilmaamaha Badbaadada Caafimaadka Deegaanka ayaa inta badan ku saabsan caafimaadka iyo badbaadada shaqada, caafimaadka bulshada iyo badbaadada iyo sidoo kale dhismaha iyo joojinta.

Qataraha Deegaan ee Suuragalka ah, Saameeyntooda iyo tilaabooyinka lagu yareeynayo.

Qaybtani waxa ay muujinaysaa khataraha guud ee deegaanka iyo saamaynta ay la socoto tillaabooyinka yaraynta guud ee la xidhiidha khataraha deegaanka ee la filayo inay tirtiri karaan iyo saamaynta la xiriirta hawlaha mashruuca ee la soo jeediyay, gaar ahaan arrimaha haraagga daawooyinka iyo saamaynta hawleed ee kale.

Waxyaabaha la filayo Mashruuca waxaa ka mida: , rakibaadda machineka qashinka lagu gubo, qalabka kale ee lagu maareeyo qashinka, xoojinta iyo ballaarinta xarumaha caafimaadka ee dowladda ee hadda jira, iyo tayeynta iyo rakibidda tasiilaadka nadaafadda.

Qiimaynta Khatarta Deegaanka

Qiimaynta khataraha mashruucyada Damal Caafimaad ay maalgeliso waxa lagu go'aamin doonaa iyadoo loo eegayo heerka khatarta deegaanka.

Kala soocida khatarta deegaanka ee mashruuca ayaa ah mid aad u muhiim ah marka loo eego qaabdhismeedka bulshada deegaanka ee Bangiga Adduunka, sababtoo ah khataraha ku xiran maaraynta qashinka bayoolajiga iyo sidoo kale khataraha la xiriira dib-u-cusboonaysiinta ee xarumaha caafimaadka.

Khataraha kale ee suurtagalka ah ee muhiimka ah waxaa ka mid ah dhibaatooyinka daadinta biyaha wasakhda ah, arrimaha tayada hawada gudaha, iyo caafimaadka iyo badbaadada shaqaalaha iyo bulshada. Intaa waxaa dheer, khataraha caafimaadka iyo badbaadada.

Heerka khatarta waa in lagu qiyaasaa iyadoo lagu salaynayo khataraha deegaanka ee gudaha ee la xiriira:

- Nooca faragelinta la samaynayo (tusaale, balaarinta xaruumaha caafimaadka, kaabayaasha qashinka adag iyo dareeraha ah ee la xiriira, iwm.),
- iyo nooca kale ee gaarka ah ee maalgelinta kaabayaasha loo soo jeediyay, haddii ay jiraan, mashruuca.

Qatarta deegaan iyo saameeynta la qiyaasay

Saamaynta ugu weyn ee deegaanka ee hawlaha caafimaadka ee lagu taageeray mashruucan waxaa laga yaabaa inay yimaadaan inta lagu jiro dayactirka iyo wejiyada hawlgalka ee mashruuca laga bilaabo isticmaalka culus ee tamarta iyo kheyraadka biyaha, wasakhowga, , isticmaalka iyo tuurista kiimikooyinka sunta ah, iyo soosaarka qashinka iyo haraadiga biyaha wasakhda.

Hawlaha mashruuca ee leh khatarta deegaanka waxaa ka mid ah hawlaha dhismaha.

Comment [KA1]: Are these bulllet points or Subject Headlines

Hawlaha mashruucu waxay soo saari doonaan wasakh halis ah, sida walxaha meerkuriga ku jiro (heerkulka) kuwaas oo wasakheeyaan deegaanka; Haraaga dambaska, ee godad qashin-qubka oo aan daboolka lahayn Kuwaas oo, haddii aan si fiican loo maareeyn, wasakhayn kara biyaha dhulka hoostiisa.

Tallaabooyinka la Socodka iyo Dhimista

Si wax looga qabto khataraha iyo saamaynta deegaanka ee aan kor ku soo xusnay, hannaan baaris deegaan ayaa la soo jeediyay iyadoo la raacayo Qaab-dhismeedkan Maamulka Deegaanka. Tan waxa loo dabaqi doonaa si loo hubiyo in khataraha taban ee iman kara la yareeyo iyo in laga hortago saamaynta mashruuca ama loo yareeyey si ku habboon, iyo in saamaynta togan sare loo qaado.

Si loo yareeyo khatarahan inta lagu jiro hirgelinta mashruuca, PCIU waxay kormeeri doontaa ku darista qandaraasyada mashruuca shuruudaha caafimaadka iyo badbaadada deegaanka ee faahfaahsan.

Qalabka qaabdhismeedka bulshada ee muhiimka ah ayaa la diyaarin doonaa oo lagu hawlgelin doonaa heerarka mashruuca. Kuwaas oo kala ah:

- Qorshaha Ka-qaybgalka Daneeyayaasha (SEP), kaas oo dejin doona maarayn hufan oo hufan oo wada-tashi iyo geeddi-socod shaacinta macluumaadka: SEP waxa ku jiri doona Habka Sixida Cabashada (GRM) oo ah qayb muhiim ah.
- Qorshaha Ballanqaadka Deegaanka iyo Bulshada (ESCP), kaas oo soo koobaya ballanqaadyada iyo waajibaadka amaahiyaha si uu u qaato oo loo fuliyo tallaabooyinkan inta lagu jiro hirgelinta mashruuca.
- Habka Maareynta Shaqada, kaas oo sidoo kale muujinaya khatarta caafimaadka iyo badbaadada shaqada iyo hababka lagu dhimayo.
- Qaabdhismeedka Maareynta Amniga kaasoo qeexaya khataraha amniga iyo tallaabooyinka lagu yarayn karo.
- Qaabdhismeedka Maareynta Bulshada kaas oo qeexaya khataraha bulsheed iyo tallaabooyinka yaraynta oo ay ku jiraan Qorshaha waxqabadka GBV.